

Leuven natuurlijk

Zomerkatern van Natuurpunt Leuven

De Dijle door Leuven, vergeten kracht of drijfkracht?

Sinds meer dan tien jaar ijvert Natuurpunt Leuven voor de herwaardering van de Dijle doorheen het historische stadscentrum. Momenteel is de rivier in grote delen van de binnenstad overweld en nauwelijks zichtbaar. Wat een contrast met de situatie tot halverwege de 19e eeuw toen de Dijle met haar talrijke watermolens, brouwerijen, drinkwaterplaatsen en binnenhaven letterlijk de drijvende kracht achter Leuven vormde. Een bloemlezing uit twee uitstekende boeken over de geschiedenis van Leuven geeft een goed beeld van het historisch belang van de rivier voor de stad¹.

lees verder p. 2

De Sluismolen in 1900 en 2007

De voormalige Sluismolen aan de huidige Sluisstraat dateert reeds van 1100 en werd vernieuwd in 1451 en 1537. Vanaf 1900 raakte de molen in verval. Actueel blijven alleen de sluizen en de overwelling over.

Beste Natuurpunter,

'De Dijle, levend door Leuven' is een thema dat Natuurpunt Leuven al enkele jaren naar voren schuift om aandacht te vragen voor de levenskwaliteit in en rond het water, De Dijle in onze stad. Regelmatig hebben we een tentoonstelling opgezet her en der in de stad en organiseren we Dijlewandelingen. Recent ontwikkelingen inzake stadsvernieuwingen zoals de plannen voor o.a. Twee Waters waar de Dijle de stad verlaat, zetten het thema levens- en waterkwaliteit weer hoog op de agenda. Bij de ontwikkeling van dit nieuwe stadsgebied kan er gekozen worden voor een prominente rol voor de natuuraspecten van de Dijle. De rivier kan hier weer kansen krijgen om de natuurwaarden in de stad te verhogen. En wat goed is voor de natuur, is ook goed voor de mens die op die plek woont.

Sinds vorige zomer organiseert Natuurpunt Leuven samen met Green Belgium, Bond Beter Leefmilieu en Vrienden van Heverleebos en Meerdaalwoud het jaarlijkse evenement 'Big

Jump'. Het belang van proper water en natuurlijke rivieren staat die dag centraal. Met dit project willen we een draagvlak creëren voor een natuurlijke, ecologisch gezonde Dijle door de stad. Een groen

lint door de stad dat belangrijk is als verbinding voor plant en dier maar ook een blauwe ader als aantrekkingspool en trekpleister voor de mens in de stad.

Daarom willen we jou deze zomer weer meenemen langs de Dijle met een reeks Dijlewandelingen om samen met jou de natuurwaarde en de levenskracht van de Dijle te (her)ontdekken. Op de Big Jump van 6 juli nodigen we je uit om samen met ons een duik in de Dijle te nemen en op die manier als zwemmer of toeschouwer een signaal te geven voor een propere, natuurvolle en mensvriendelijke Dijle. Het zomerse weer zal ons doen verlangen naar verfrissend water.

Eddy Macquoy

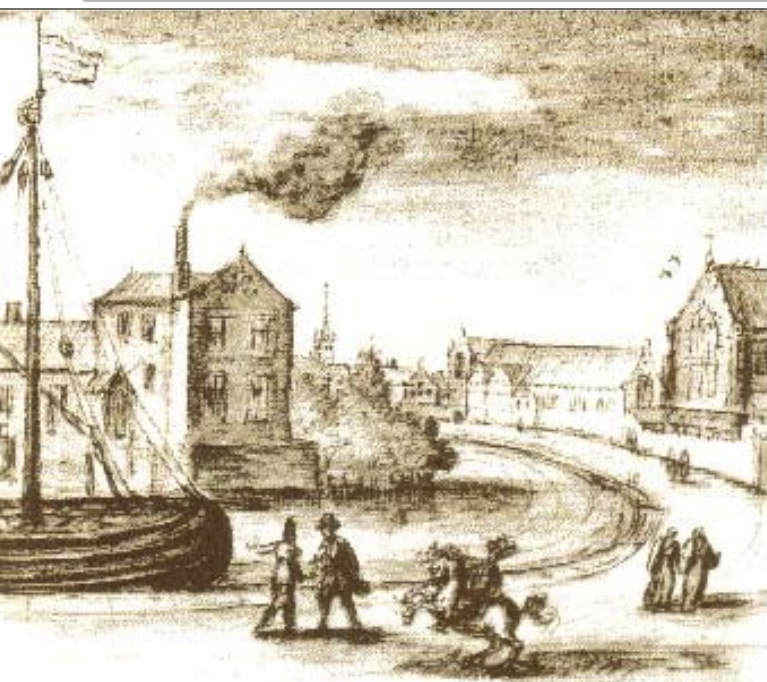
11 mei 2008

Leuven ligt op de overgang van het Brabants plateau naar de Vlaamse vallei. Stroomopwaarts de stad heeft de rivier een brede en diepe vallei uitgesneden in de golvende leemplateaus. Ter hoogte van Leuven wordt het landschap opeens veel vlakker: de Dijle begint te vertragen en vertakt zich in verschillende riviertakken, die op andere plaatsen weer samenkomen. Stroomafwaarts Leuven vormt de Dijle weer één rivier, die door een vlak landschap verder meandert. De ligging van Leuven is dan ook geen toeval. De eerste nederzetting ontstond rond de 11e eeuw ter hoogte van deze riviervertakkingen. Hier vonden handelsreizigers een doorwaadbare plaats op de drukke middeleeuwse handelsroute van Vlaanderen naar het Rijnland.

De stad groeide al snel uit tot een belangrijk handelscentrum. De Dijle was voor middeleeuwse binnenschepen bevaarbaar tot aan Leuven. Stroomopwaarts Leuven werd de rivier onbevaarbaar zodat de stad uitgroeide tot een overslagplaats van goederen. De Vismarkt ziet er vandaag uit als een plein met bomen en vooral veel parkeerplaatsen. Tot aan de aanleg van het Kanaal Leuven-Mechelen in 1753 lag hier echter het economische hart van Leuven. De boten zorgden voor aanvoer van zeevis, bouwmaterialen en wol uit Engeland, de grondstof voor de ooit bloeiende lakennijverheid. Vanuit Leuven vertrokken de schepen met graan van het Brabantse leemplateau, hout, houtskool en eikenbast afkomstig van de grote boscomplexen ten zuiden van Leuven en zelfs met Leuvense wijnen.

De Vismarkt was van oudsher een verkoopplaats voor vis. De Schipbrug, in de volksmond ook wel de visbrug genoemd vormt het begin van de huidige Mechelsestraat. Langs de rivier lag toen al een overdekte plaats waar vis verkocht werd. In 1879 werd de Dijle hier verlegd en overwelfd maar de visverkoop bleef plaatsvinden. In 1884 liet de stad een enorme overdekte vishal bouwen naar de plannen van stadsarchitect Fischer. De prachtige gietijzeren constructie raakte na de tweede wereldoorlog jammer genoeg in onbruik. In 1970 moest de vishal plaatsmaken voor

Tekening van de Vismarkt rond 1615. De Dijlearm loopt hier richting Sint-Geertruiabdij. De Dijle werd hier overwelfd in 1879.

Vissersbootje Redingenstraat. Deze tekening van Franks Nackaert toont het huisje van Louis Coosemans.

een parking. Een rake illustratie van hoe de rivier in Leuven steeds minder impact had op het stadswefsel. De vis werd niet alleen aangevoerd via de zee. Ook in de Dijle zelf zat vroeger vis. In 1876 werden nog vier otters doodgeschoten ter hoogte van de Sluisstraat. Aan de Redingenstraat werd op paling gevestigd. Hier vinden we de woning van Louis Coosemans, bijgenaamd de 'Dijlebraconnier' wat zoveel betekent als stroper. Hij voer van 's morgens vroeg met zijn platbodemschuit de rivier op om zijn vangkooien te plaatsen of te legen, of om te vissen met het kruisnet.

Vlakbij deze plaats bevond zich ook een officiële badplaats in de Dijle. Voor 1853 mocht men in de stad alleen zwemmen langs het huis 'Nijs' (broekstraat 6, Leuven). In 1853 openden twee nieuwe badzones in het Groot begijnhof: ter hoogte van de infirmerie kreeg men voor twintig centiem per persoon toegang tot de zwemzone en een zwembroek. Een gratis zone lag wat verder ter hoogte van het Spaans kwartier.

Het grote waterdebiet en de grote stroomsnelheid waren ideaal voor de bouw van watermolens. Langs de verschillende Dijlearmen kwamen talrijke molens voor: men vond er volmolens voor de productie van vilt uit wol, bloemmolens, moutmolens, ijzer- en olieslagmolens. De Volmolens

Zicht op de Redingstraat.

Zwemplaats Broekstraat

Huis Van Tiel aan de Broekstraat. Hier lag vroeger de officiële badplaats van de Dijle. De ruïnes vormen het restant van de voormalige indrukwekkende wasserij- en blekerij 't Jesuïetenplein', die tot 1952 gebruikt werd.

vormen één van de belangrijkste historische monumenten van de stad. Ze liggen aan de Leuvense ring, ter hoogte van het Sportkot en waren een onderdeel van de buitenste Leuvense ringmuur. Het gebouw vertelt veel over de betekenis en het gebruik van de Dijle: de Volmolens werden gebouwd in 1365 en deden eerst dienst als volmolen. Na de teloorgang van de lakennijverheid werden ze omgevormd tot graanmolen. De Volmolens werden ook Grote Spuye genoemd. Ze fungeerden ook als sluizencomplex en regelden het waterdebiet binnen de verschillende Dijlearmen en de Voer. Op alle belangrijke Dijlevertakkingen lagen sluizencomplexen waarmee men het debiet binnen de verschillende Dijlearmen kon sturen. Dit is vandaag nog zeer mooi te zien aan de Ursulinesluizen ter hoogte van de Janseniustoren.

Het water van de Dijle was ook een belangrijk ingrediënt voor de Leuvense bierbrouwerijen. Vroeger telde de stad tientallen brouwerijen met welluidende namen zoals De Meermin, De horen, Den Gulden Arend, het Ossenhooft, en de Witte Leeuw. In de middeleeuwen sprong men wel duidelijk anders om met voedselnormen. Ter hoogte van de Lei lag brouwerij Den Ancker. In 1533 kreeg de daar gevestigde brouwer een vergunning van het stadsbestuur voor het plaatsen van een 'sixenboom' om water uit de Dijle te putten. Op diezelfde plaats mocht hij ook een 'heymlicheyt' (een wc) aanbrengen. Het water voor het edele gerstenat werd dus gewonnen op dezelfde plaats als het toilet.

Dit leidde uiteraard tot sanitaire problemen. In de loop van de 19e eeuw traden er verschillende epidemieën op in Leuven en dit vormde de rechtstreekse aanleiding tot de overwelvingen van de Dijle en de Voer in Leuven. De actuele Kapucijnenvoer volgt de loop van de Voer en werd in drie fasen overweld tussen 1863 en 1890. Ook de Dijle kreeg in die periode een zelfde behandeling en deze toestand is tot op vandaag grotendeels bewaard. De verbeterde waterkwaliteit en hygiëne maken deze overwelvingen vandaag op veel plaatsen overbodig.

lees verder p. 4

Spring mee in de Dijle

Op 6 juli organiseert Natuurpunt Leuven samen met Green Belgium, Bond Beter Leefmilieu en Vrienden van Heverleebos en Meerdaalwoud voor de tweede maal het jaarlijkse evenement 'Big Jump'. Dit is een evenement van het European Rivers Network. Op die dag willen we de aandacht vestigen op het belang van proper water en rivieren voor onze natuurlijke leefomgeving.

Ook Natuurpunt Leuven is rond dit thema met het project 'Dijle, levend door Leuven' reeds enkele jaren actief. Met dit project creëren we een draagvlak voor een natuurlijke, ecologisch gezonde Dijle door de stad. Mits doordachte planning met openleggen van overdekte delen van de rivier en voldoende ruimte voor natuurlijke oeverzones kan de Dijle op termijn ontwikkelen tot een groene verbinding voor planten en dieren tussen de natuurgebieden buiten de stad. Tegelijkertijd kan de Dijle zo opnieuw een prominente plaats innemen in het stadbeeld van Leuven en uitgroeien tot een karakteristieke trekpleister voor de stad: zo kan de mens zijn historische verbondenheid met de rivier, als groen-blauwe ader door de stad herbeleven.

Op verschillende plaatsen in België en Europa wordt symbolisch gelijktijdig om 15u in een waterloop gesprongen. Mis deze Europese afspraak als jumper of toeschouwer zeker niet.

Praktisch:

- Natuurpunt Leuven zoekt enthousiaste vrijwilligers die mee in het water willen springen; we nodigen je dus graag uit om mee te doen.
- Indien je als vereniging of sportclub wil meedoen is het nog beter. Neem dan zeker eerst contact op met Natuurpunt Leuven.
- Afspraak om 14u30 aan de Celestijnenlaan te Heverlee (ter hoogte van het Arenbergpark-Langestraat).
- Natuurpunt Leuven zorgt ervoor dat elke deelnemer verzekerd is.
- Natuurpunt zorgt voor hapje en drankje voor de Jumpers.
- Neem zeker een droge handdoek mee en schoeisel zoals waterschoenen!

Voor meer info over Big Jump en het project 'Dijle, levend door Leuven':

www.bigjump.be

www.natuurpuntleuven.be

Contactpersoon:

Maarten Vandervelpen (Natuurpunt Leuven) 0478 54 53 63
maarten.vandervelpen@telenet.be

Alle info?:

Eddy Macquoy, 016 22 37 09

Geert Sterckx, 016 22 90 24

juni

Zondag 15 juni

14u00: florawandeling langs de Leuvense vesten.

Vertrek: aan de Tervuursepoort.

20u00: Koeheide avondwandeling – kruidenwandeling met Myriam Middelkamp

vertrek: parking van Café D'aa Boan, Oude Baan, Bertem

Zondag 22 juni

14u30: stadswandeling "De Dijle, levend door Leuven"

vertrek: voor het Stadhuis van Leuven.

Dinsdag 24 juni

19u00: werkavond Lovenlaenenbroek

Ecohuis Provinciaal Domein Kessel-Lo.

vervolg van p. 3

Het opnieuw openleggen van riviertrajecten en een door-dachte aanleg van de oevers kan enorme kansen bieden om de historische stadskern van Leuven te versterken. Wanneer de planners dan nog wat ruimte voor groenzones en natuurlijke oevers voorzien, kan de rivier opnieuw uitgroeien tot een echte levensader in de stad.

Tekst: Geert Sterckx, Natuurpunt Leuven

Foto's: Eddy Macquoy, Natuurpunt Leuven

Ursulinensluizen: dit historische sluiscomplex ziet er nog net hetzelfde uit als op ansichtkaarten van 1900.

Referenties

¹ R. UYTENHOEVEN EN PEETERS, 1983-1985

Fototheek Dijleland, Vrienden van Heverleebos en Meerdaalwoud, 2007

M. Peeters, Gids voor Oud Leuven, Standaard uitgeverij, Antwerpen, 1983

R. UYTENHOEVEN, Leuven weleer, deel 4 Van de Volmolen tot Willele: langsheen de Dijlevallei en de Vaart, Kamer Handel & Nijverheid Arrondissement Leuven, 1985.

juli

Zondag 6 juli

14u30: Big Jump Spring mee in de Dijle
Celestijnenlaan Arenbergpark Heverlee.

Zaterdag 12 juli

9u00 - 18u00: Werkdag Wijgmaalbr

Zondag 20 juli

14u00: Insektenwandeling in Wijgmaalbroek met Els Lommelen

Vertrek: kerk Wijgmaal

augustus

Dinsdag 5 augustus

20u00: stadswandeling "De Dijle, levend door Leuven" Naar het noorden

Vertrek: stadhuis Leuven

Zondag 10 augustus

14u00: Natuur en Economie in Wijgmaal

Vertrek: Kerk Wijgmaal.

Dinsdag 12 augustus

20u00: stadswandeling "De Dijle, levend door Leuven" Naar het zuiden.

Vertrek: stadhuis Leuven

Zaterdag 16 augustus

10u00: Libellen en waterjuffers in de Abdij van't Park

Vertrek: ingang aan Geldenaaksebaan Heverlee

Zondag 17 augustus

14u00: ecologische wandeling in Wijgmaalbroek

Vertrek: Kerk Wijgmaal.

Dinsdag 19 augustus

19u00: Groene wandeling door Leuven

Vertrek: Parking Bodart

september

Zondag 7 september

20u00: Kesselberg avondwandeling

Vertrek: parking Koningstraat Kessel Lo.

Zaterdag 13 september

9u30-12u30: Werkvoormiddag Koeheide

Bertemse Heideweg Bertem.

14u00-18u00: Werknamiddag Wijgmaalbroek

Rotselaarsesteenweg 99 Wijgmaal

Zondag 14 september

10u00: Wandeling Koeheide Bertem

Vertrek: parking van Café D'aa Boan.

14u30: stadswandeling 'De Dijle, levend door Leuven'

Vertrek: stadhuis Leuven

Colofon

Natuurpunt Leuven,
Weldadigheidsstraat 30, 3000
Leuven

Geert Sterckx 016 22 90 24

Mark Lehouch 016 44 49 36

Eddy Macquoy 016 22 37 09

Teksten: Geert Sterckx,
Eddy Macquoy,
Maarten Vandervelpen
Foto's: Eddy Macquoy
Lay-out: Luc Nagels

Websites

www.natuurpuntleuven.be

www.natuurpunt.be/wijgmaalbroek

www.koeheide.be

Bijlage bij Natuur en Land-
schap 2008/2

V.u.: Eddy Macquoy,
Weldadigheidsstraat 30,
3000 Leuven